

УДК: 82.09:82-15

**МОТИВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БУТТЯ У ЗБІРЦІ
«СКОВОРОДИНСЬКІ ДУМИ» ВОЛОДИМИРА ПІДПАЛОГО**

Скороход Т. О.,

Науковий керівник: к. і. н., Кізлова А. А.

НТУУ «КПІ», Видавничо-поліграфічний інститут, Україна, Київ

У статті досліджуються поезії В. Підпалога із сквородинівськими мотивами та філософією. Здійснено аналіз поезій, у яких найповніше можна осягнути духовний занепад України, її трагічну долю. Такі поезії В. Підпалога позначені мотивами національного буття і пройняті невимовною любов'ю до рідної землі

Ключові слова: поезія філософського спрямування, сквородинівські мотиви, національне буття, українська ментальна сутність

Скороход Т. А., к. и. н. Кизлова А. А., Мотивы национального бытия в сборнике «Сковородинские думы» Владимира Подпалога/НТУУ «КПИ», Издательско-полиграфический институт, Украина, Киев

В статье исследуются поэзии В. Подпалога с мотивами лирики и философии Г. Сковороды. Сделан анализ поэзий, из которых наиболее полно можно понять духовный упадок Украины, её трагическую судьбу. Такого рода поэзии В. Подпалога обозначены мотивам национального бытия и проникнуты неизреченной любовью к родной земле

Ключевые слова: поэзия философского направления, сквородиновские мотивы, национальное бытие, украинская ментальность

Skorokhod T. O., Ph. D in History, Kizlowa A. A. The national existence motives in V. Pidpaly's collection of poems «Skovoroda's thoughts»/ Technical University KPI, Publishing and Printing Institute, Ukraine, Kyiv

The article examines the poetry of V. Pidpaly with G. Skpovoroda's phylosofy and motifs. The poetry had been analyzed and the explanation of poetry can give

better understanding of the spiritual decline of Ukraine, its tragic fortune. V. Pidpaly's poetry is marked with the motifs of national life and imbued with unspeakable love for his native land

The key words: philosophical direction, Skovoroda's motifs, national existence, Ukrainian mentality

Вступ

Володимир Підпалый – одна з останніх напруг української поетичної свідомості минулого століття, романтичне поривання до високого.

Сьогодні вірші В. Підпалого поступово набувають широкого резонансу. І не лише тому, що вони не поціновані належно за життя автора, а й тому, що в них убачають чесне освітлення духовної ситуації минулого століття, спробу дати відповіді на болючі запитання. Який світ навколо нас і як ведеться нам у цьому світі? Хто ми такі, що є наш дух, наша душа?

Поезії Володимира Підпалого – поета, який жив Україною і для України, злеліяні його серцем і розумом, упорядковані Нілою Підпалою та видані окремою збіркою «Сковородинські думи» у 2002 році (видавництво «Веселка»), змушують задуматися над долею світу і себе в ньому. Вірші митця цієї тематичної групи – це роздуми про людину і про себе, це суспільно-політичні коментарі та історіософські узагальнення.

Актуальність статті обумовлено необхідністю аналізу мотивів національного буття у творчій спадщині Володимира Підпалого, присвяченої Г. С. Сковороді. До цього часу про поета Підпалого з'явилося багато статей, літературних портретів та наукових розвідок П. Ротача, В. Варв'янського, Л. Стеценко, М. Кагарлицького, Т. Дениско, І. Гнатюка, Ф. Кислого. Поглиблене дослідження ідейної спадщини Підпалого, пов'язаної з мотивами національного буття в усіх його зв'язках і опосередкуваннях незаперечно свідчать про глибокий підхід письменника-краянина до постановки і розв'язання тих питань, які мають безпосередню дотичність до проблеми взаємозв'язку природи і духу, до закономірностей пізнавального процесу.

Дослідження поетичного доробку цієї тематики В. Підпалого передбачає не лише осягнення діалектики його світогляду, а й стимулює потребу самоусвідомлення і морального самовизначення.

Мета статті має на меті дослідження мотивів національного буття у збірці «Сковородинські думи» Володимира Підпалого.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) подати огляд поезій Підпалого, вміщених у збірці «Сковородинські думи» і присвячених мотивам національного буття;
- 2) з'ясувати витоки й реалізацію суспільно-культурних поглядів, зреалізованих у цих творах;
- 3) довести важливість творчих пошуків В. Підпалого для пробудження у молоді почуття національної ідентичності.

Об'єктом дослідження стали поетичні твори збірки «Сковородинські думи» В. Підпалого, присвячені мотивам національного буття.

Наукова новизна статті. У статті досліджуються поезії В. Підпалого із скворородинівськими мотивами та філософією. Здійснено аналіз поезій, у яких найповніше можна осягнути духовний занепад України, її трагічну долю. Такі поезії В. Підпалого позначені мотивами національного буття пройняті невимовною любов'ю до рідної землі, у них простежується постійна туга, з'являється відчуття самотності, відчуженості та незахищеності.

В. Підпалый підняв надзвичайно потужний пласт поетичної творчості філософського напрямку. Щоб запалити людські душі медитативним рядком, поет опанував до тонкощів філософські концепції мислителя Г. Сковороди та його складний світ символів і алегорій. Проте, перебуваючи у скворородинській творчій стихії, автор вибудовує свій віртуальний світ, де в ключових образах-символах часу, сну, волі, неба, птаха акцентує на задушливій атмосфері доби, що неминуче призводить до втрати мови, роду, національної ідентичності.

У поезіях філософського спрямування В. Підпалый свою суспільну малість у пошуках сенсу існування спрямовує на віднайдення душевної рівноваги, внутрішньої самототожності, життєствердного оптимізму, беззастережного

стоїцизму. Поезія набуває рис філософічності, інтелектуальної напруги, вдумливого раціоналізму. «Ці вірші, – зазначає в післямові до збірки «Сковородинські думи» літературознавець Я. Розумний, – торкаються деяких питань філософії Сковороди, яку поет перекладає на мову потреб свого дня» [1, с. 42].

У поезії В. Підпалый роздумує про себе, про людину, про долю рідної України та її народу.

Так, у поезії «Зачин» Підпалый одночасно усвідомлює минуле, дійсність і майбутнє. Це, зазначає М. Ільницький, «формує в поета відчуття власного (суб'єктивного) часу. Він перелицьовує поняття часу Сковороди, у якого в епікурейському сенсі людина або марнує час, або пливе в ньому без пуття» [2, с. 146]. У Підпалого час бачиться з позиції сучасної поетові дійсності – як приречення, що безжалісно «теше дерево й граніт на домовини і на монументи», «еретиків» спалює на вогні і, як сонце, що влітає з ночі в день, – одних зігриває, а інших стирає на порошок:

*... еретики згорають на вогні,
запалюють людей рядком поети.
Влітає сонце з ночі просто в день –
одних зігрів, інших в порошок зітре* [3, с. 5].

Вірш «Ранок» – це алегорія короткотривалої політичної «відлиги» в СРСР 1960-х років. Тут відтворено атмосферу надії і тривоги, бо «від снігу надворі гусяно – а гуси сховались у хлів...».

З цим мотивом пов'язаний інший, що звучить у вірші «Казка-загадка, почута Григорієм Сковородою від коваля, та її наслідок». Це мотив «безбатченка» – слуги без роду й без потомства. Вірш закінчується риторичним зверненням поета до філософа, до себе самого й усіх, хто має дар викресати вогонь слова, хто зупинив би цей страшний ісход від своїх криниць: «А як ранок в путь благословитиме – / батьківщину в серце йому дай...».

Ще один вірш циклу – «Латинь», що перегукується з поезією Сковороди. Це перелицьована поетом 28-а пісня «Саду божественних пісень», у якій

філософ розмірковує над суєтністю матеріальних статків, владолюбства і світської вченості. У Підпалого – це монолог козацького нащадка «без шаблі, без коня», який намагається скинути з себе тягар «латині» (чужої науки) і наздогнати в степу «забуту пісню», повернутися до покинутої матері, що край села по ньому голосить, та рятувати «покритку» – Україну, яка «по сльозах, як по росах, у чужину далеку побрела...».

Уся символіка й метафорика вірша «Латинь» відображає внутрішню дилему національно роздвоєних і загублених душ, що безсилі або намагаються віднайти в собі власну суть.

*Козацький син без шаблі, без коня,
на костурі в простій селянській свиті
себе вкраїнським степом доганя...* [3, с. 21].

«Мотив «безверхого козака» символізує втомленість, підневільність і безсилля українського народу того часу», – зауважує Т. Грибінченко [4, с. 25].

У такому ж сенсі – збайдужіння – написаний вірш «А нам тепер – усе таке звичайне». Це актуалізація явища національної апатії, втрати історичної пам'яті і браку почуття сорому за своє рабство. Поет пророче констатує: «...є минуле, майбуття – нема...». Але натхненна віра в силу народу все ж дозволяє стверджувати, що «найважче зрушить перший камінь в горах, / а камінь зрушить гору не одну» і для цього треба не так і багато – кожному почати з себе:

*Ділім не славу, а неслави сором.
Ділім не послуг – поділім вину.* [3, с. 23].

Поеми «Змагання Григорія Сковороди», як і «Повернення в Кавраї» написані за два роки до смерті поета, коли він уже був свідомий свого кінця. Це роздуми ліричного героя – Григорія Сковороди (а відтак – і Підпалого) про час, про себе і про людину; про народ і людство в цілому серед бурхливої ночі свого часу, на межі «безодні й саду» і на самоті. У своїх життєвих мандрах не знайшов він ні спокою серця, ні гармонії, ні глузду в усьому. Натомість світом продовжують володіти люди, що засівають землю зміїним сім'ям, переорюють

злом серця, ділять світ на протиріччя і над ними встановлюють свій закон та самовільно його виконують, заманюючи до свого храму служити їм стовпом:

... І дах тримай над смородом.

Тримай ганебний дах, Сковородо,

щоб вільно їм було у тому храмі

глаголити!.. [3, с. 31].

Поет устами філософа заповідає крах такого храму й народження «республіки далекої свободи», але пророчить:

Боюся ж одного: аби з собою

в республіку далекої свободи

людина не взяла убогість,

свою роботу рабську, бо тоді

нова людина, звір новий, творіння

навернуть із свободи в суєту... [3, с. 32].

Підпалій закінчує поему символічною картиною: стіни печерної самотності філософа й поета западають у землю, а світло свічки не гасне – воно підноситься вище й вище і зливається з сонцем. У його сяйві, перемігши темряву, зникає Сковорода.

Висновки

Отже, поезія В. Підпалого збірки «Сковородинські думи» – свідоме перебування в сковородинській традиції, віднайдення рятівного самозахисту перед суспільною загрозою духовного вихолощення.

У поезіях, пройнятих мотивами національного буття поет осмислює різновекторні полюси буття, українську ментальну сутність. Автор окреслює українську реальність на складних життєвих перехрестях доби. Моделює концепти вибору, обширу діянь, волі, зіставляє власне життя із світобаченням мандрівного Предтечі, намагаючись у діяннях і помислах дорівнятись до нього. «Весь світ спить...», – констатував понад два століття тому Сковорода, а слова ці актуальні й для сьогодення. Спить і далі світ, спить Україна, хоча ще борсається в якомусь конвульсійно-прагматичному маренні, намацуючи шлях

до волі. І довго їй ще борсатись, якщо не прозріє, що матерія – це пітьма, коли її не животворить світло Духа.

Тож Володимир Підпалый, який був поетом високої духовної напруги, намагався втілити у своїй поезії мотиви національного буття – українська реальність на перехресті доби: політична «відлига», духовний занепад України, національного збайдужіння. А це такі поезії як «Історія», «Калиновий реквієм», «Дівчина», «Казка-загадка, почута Григорієм Сковородою від коваля, та її наслідок», «Мандри», «Григорій Сковорода та Давид Гурамішвілі».

Своєю неголосною, але глибоко інтелектуальною філософською творчістю Володимир Підпалый робить нас, сьогоднішніх, щасливішими. І його твори допоможуть пробудити почуття національної ідентичності.

Література

1. Розумний Я. У пошуках глузду. Сковорода у поезії Володимира Підпалого / Ярослав Розумний // Підпалый В. Сковородинські думи: Поезії. – К.: Веселка, 2002. – С. 42–46.

2. Ільницький М. Символи Сковороди і реалії часу / Микола Ільницький // Дзвін. – 2005. №9. – С. 145 – 147.

3. Підпалый В. Сковородинські думи: [поезії] / Володимир Підпалый. – К.: Веселка, 2002. – 45 с.

4. Грибінченко Тетяна «Сковородинські думи» Володимира Підпалого / Тетяна Грибінченко // Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах. – 2004. – №5. – С. 24–26

References:

1. Rozumnyy Ya. U poshukakh hluzdu. Skovoroda u poeziyi Volodymyra Pidpaloho / Yaroslav Rozumnyy // Pidpalyy V. Skovorodyns'ki dumy: Poeziyi. – K.: Veselka, 2002. – S. 42–46.

2. Il'nyts'kyu M. Symvoly Skovorody i realiyi chasu / Mykola Il'nyts'kyu // Dzvin. – 2005. № 9. – S. 145 – 147.

3. Pidpalyy V. Skovorodyns'ki dumy: [poeziyi] / Volodymyr Pidpalyy. – K.: Veselka, 2002. – 45 s.

4. Hrybinchenko Tetyana «Skovorodyns'ki dumy» Volodymyra Pidpaloho / Tetyana Hrybinchenko // *Dyvoslovo : Ukrayins'ka mova y literatura v navchal'nykh zakladakh.* – 2004. – № 5. – S. 24–26